

Tadbirkorlikni tashkil etishning asosiy yo‘nalishlari

Termiz Davlat universiteti
Iqtisodiyot va turizm fakulteti
Beznis boshqaruvi va statistika kafedrasini mudiri
Iqtisod fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshaliyeva Saodat Toxirovna

Iqtisodiyot va turizm fakulteti
1-boshqich talabasi

Normurodova Mahliyo Bahriddinovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada tadbirkorlik va tadbirkorlikni tashkil etishning asosiy yo‘nalishlari haqida bayon etilgan. Shuningdek O‘zbekistonda tadbirkorlik sohasiga qaratilayotgan keng ko‘lamdagi islohatlar, iqtisodiyot sohasidagi yangiliklar keng bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: Tadbirkorlik, tur, muassasa, mulk, tovar, qonun, faoliyat, daromat, qaror, davlat, jamiyat, inson, capital, modernizatsiya.

Avvalo tadbirkorlik faoliyati haqida so‘z yuritadigan bo‘lsak, tadbirkorlik faoliyati bu- iqtisodiy foydadir. Tadbirkorlik o‘z tavakkalchiligi ostida amalga oshiriladigan, mulkka egalik qilish, tovarlarni sotish, ishlarni bajarish yoki xizmatlar ko‘rsatishdan muntazam ravishda daromad olishga qaratilgan mustaqil faoliyat sanaladi. Tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanuvchi shaxslar, agar qonun hujjatlarida boshqacha tartib nazarda tutilgan bo‘lmasa, qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ushbu lavozimda ro‘yxatdan o‘tkazilishi kerak. Tadbirkorlikni tashkil etishda ham asosiy g‘oyalar mavjud. Tadbirkorlik faoliyati esa ushbu g‘oyalar bilan ajralib turadi.

Tadbirkorlik g‘oyasini yaratish;

G‘oyaning birinchi ekspert bahosi;

Bozor ma’lumotlarini olish;

G‘oyani amalga oshirish uchun xarajatlarni hisoblash;

G‘oyani amalga oshirish uchun bozor ma’lumotlari va xarajatlarini ekspert baholash;

Tadbirkorlik qarorini qabul qilish, g‘oyani amaliy amalga oshirishga tayyorgarlik ko‘rish.

Albatta bu g‘oyalar tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Bugungi kunda mamlaktimizda tadbirkorlik sohasida keng ko‘lamli islohatlar amalga oshirilmoqda. Sohaga oid qaror va farmonlar qabul qilinmoqda. Prezidentimizning Vatanimiz ravnaqi, xalqimiz farovonligi yo‘lida tunu kun tinim bilmasdan, bor bilim va tajribasi, kuch va imkoniyatini safarbar etayotgani sababli O‘zbekiston “Ochiq ma’lumotlarni kuzatish” xalqaro indeksida 125 pog‘onaga ko‘tarilib, 44-o‘rinni egalladi. “Iqtisodiy erkinlik” reytingida mamlakatimizning 26 pog‘ona ko‘tarilgani esa O‘zbekistondagi islohotlarning xalqaro maydondagi yana bir e‘tirofi bo‘ldi. Birgina kambag‘allikni qisqartirish borasida kompleks yondashuv va nostandart usullarni joriy etish bo‘yicha ulkan vazifalar ma’lum qilindi. Bu ko‘plab sa’y-harakatlarni birlashtirishni talab qiladi, chunki kambag‘allik masalasi kredit, ijtimoiy nafaqa yoki uy berish bilan o‘z-o‘zidan hal bo‘lib qolmaydi. Bu borada “Temir daftar”ga kiritilgan har bir fuqaroni kambag‘allikdan chiqarish bo‘yicha “motivatsiya, ko‘nikma va moliyaviy ko‘mak” tamoyili asosida yangi mexanizm joriy etilishi kambag‘allikni qisqartirishga qaratilgan muhim tashabbusdir. Bugungi kunda qadar tadbirkorlik sohasiga oid bo‘lgan 14 mingdan ortiq qonun va qonunosti hujjatlari mavjud. Bu esa tadbirkorlar uchun qiyinchilik tug‘dirayotgan edi. Qonunchilikni yanada takomillashtirish va liberallashtirish maqsadida yagona **Tadbirkorlik kodeksini ishlab chiqish** ustuvor vazifa sifatida belgilandi. Davlatimiz rahbari tashabbusi bilan mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish borasida kompleks tarzda institutsional va tarkibiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, respublikada davlatning iqtisodiyotdagi ishtirokini kamaytirish, tadbirkorlik sub’ektlari huquqlarini himoya qilish, xususiy mulkning -ustuvorligini yanada kuchaytirish, biznes tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash yo‘nalishlarida izchil ishlar qilinayapti. Xususan, davlatimiz rahbarining 2018 yil 11 apreldagi “Tadbirkorlik faoliyati sohasidagi litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini yanada qisqartirish va soddalashtirish, shuningdek, biznes yuritish shart-sharoitlarini yaxshilash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni bu borada yana bir muhim hujjat bo‘ldi. Prezidentimizning mazkur Farmoniga binoan, 2018 yil 1 iyundan boshlab tadbirkorlik faoliyati sohasidagi litsenziyalanadigan

faoliyat va ruxsat berish tartib-taomillarining ayrim turlarini birlashtirish, hujjatlarni rasmiylashtirish muddatlarini qisqartirish, faoliyatning ayrim turlarini litsenziyalash bo'yicha funksiyalarni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasidan tegishli davlat organlariga o'tkazish, litsenziya hamda ruxsat berish xususiyatiga ega hujjatlarni berish funksiyasini respublika davlat boshqaruvi organlaridan ularning hududiy boshqarmalariga va mahalliy davlat hokimiyati organlariga, shuningdek, Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar hamda Toshkent shahri hokimliklaridan tuman (shahar) hokimliklariga o'tkazish kabi choralar belgilangani bu borada katta yangilik bo'ldi. Mamlakatimizda tadbirkorlik azaldan xalqimiz uchun xos bo'lgan va jamiyatda yuksak qadrlangan. Xususan, Amir Temur o'z saltanatida tadbirkorlar, shijoatli insonlarni g'oyat qadrlagan: “Tajribamda ko'rilganki, azmi qat'iy, tadbirkor, hushyor, jang ko'rgan, mard, shijoatli bir kishi mingta tadbirsiz, loqayd kishidan yaxshiroqdir. Chunki tajribali bir kishi minglab kishiga ish buyuradi.” Shu nuqtai nazardan, bugungi kunda aholini tadbirkorlikka keng jalb qilish, xususan, yoshlarning biznes g'oyalarini amalga oshirishga har tomonlama ko'maklashish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17 noyabrdagi «Hunarmandchilikni yanada rivojlantirish va hunarmandlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5242-son, 2018 yil 27 iyundagi ««Yoshlar-Kelajagimiz» Davlat dasturi to'g'risida»gi PF-5466-son Farmonlari, 2018-yil 26 apreldagi «Fermer, dehqon xo'jaliklari va tomorqa yer egalari faoliyatini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-3680-son, 2018-yil 7 iyundagi «Har bir oila — tadbirkor» dasturini amalga oshirish to'g'risida»gi PQ-3777-son va 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3856-son qarorlari asosida imtiyozli kreditlar oilaviy tadbirkorlik, daromad topishga qaratilgan muayyan mehnat faoliyati bilan shug'ullanish va faoliyat turini kengaytirish istagini bildirgan aholi hamda tadbirkorlik sub'yektlariga yillik 8 foiz stavkada 3-6 oygacha bo'lgan imtiyozli davr bilan 3 yildan ko'p bo'lmagan muddatga ajratilishi tadbirkorlar uchun katta imkon bo'ldi. Tadbirkorlikning rivojlanishi ko'p omillarga, birinchi navbatda tadbirkorning bilimi, tajribasi va ishbilarmonligiga bog'liq. Bugungi kunning tadbirkori menejment, rahbarlik usullari asoslari, iqtisodiy masalalar bo'yicha biznesni rejalashtirish, xo'jalik faoliyatini tahlil etish, chiqimlarni kamaytirib, foydani ko'paytirish, shuningdek, huquq va psixologiya sohasi kabi bilimlarni egallashi zarur. Chunki zamonaviy ishlab chiqarish juda

murakkab, texnika vositalari va texnologiyalar muttasil takomillashib bormoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasi tadbirkorlik milliy iqtisodiyotni modernizatsiya va diversifikatsiya qilishda, uni barqaror sur'atlar bilan rivojlantirishni ta'minlashda, texnik hamda texnologik qayta jihozlash, yangi turdagi mahsulotlarni o'zlashtirishda o'ta muhim rol o'ynashidan, ichki bozorni zarur tovar va xizmatlar bilan to'ldirishning asosiy manbayi ekanligidan yaqqol dalolat beradi. O'zbekiston uchun xususiy tadbirkorlikning mehnatga layoqatli aholini ish bilan ta'minlash yoki o'zini o'zi band qilish, uning daromadini oshishidagi ahamiyati, ayniqsa, muhimdir. Yoshlar mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda ham katta kuch. Respublikamizda 230 mingga yaqin yosh tadbirkor va fermerlar, mohir hunarmandlar faoliyat olib bormoqda. Ularning safi yanada kengayishi uchun davlat tomonidan zarur shart-sharoitlar yaratib berilmoqda. Yoshlarni bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish maqsadida tadbirkorlikka jalb qilinmoqda. yoshlar va xotin-qizlarni tadbirkorlikka jalb qilish va tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida Prezident qarori qabul qilindi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Aholini tadbirkorlikka jalb qilish tizimini takomillashtirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2020-yil 13 oktyabrdagi PQ-4862-son qarorida belgilangan topshiriqlar ijrosi aholi, ayniqsa yoshlar va xotin-qizlar hamda biznes sohasi vakillarini qo'llab-quvvatlashning asosiy yo'nalishlari bo'lib xizmat qiladi. Jumladan qarorda aholini, ayniqsa yoshlar va xotin-qizlarni tadbirkorlikka keng jalb qilish, mikromoliyalash tizimini takomillashtirish, tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini joriy etish hamda yagona davlat tashkiloti tomonidan muvofiqlashtirib borish nazarda tutilgan. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, yetarli bilim va tajribaga ega, azmu shijoatli tadbirkorlarimiz ushbu soha oldida turgan vazifalarni samarali bajarishda bundan buyon ham bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etadilar. O'zgarishlar hech qachon oson kechmaydi, buni hammamiz yaxshi tushunamiz. Lekin, Yangi O'zbekistonni barpo etish ushbu mashaqqatlarga arziydi. Iqtisodiy faollikning pasayishi, tashqi savdo, logistika, oziq-ovqat va xomashyo narxlari, energiya bilan barqaror ta'minlashdagi muammolar tadbirkorlarni albatta xavotirga solmoqda. Shu bois ushbu xavf-xatarlarning iqtisodiyotimizga ta'sirini kamaytirish va barqaror rivojlanish uchun barcha imkoniyatlarni ishga solmoqdamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida. O‘R qonuni, 2000 yil
2. Kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni rag‘batlantirish to‘g‘risida.
3. Fermer xo‘jaligi to‘g‘risida. O‘R qonuni, 1998- yil 30- aprel.
4. Mas‘uliyati cheklangan va qo‘shimcha mas‘uliyatli jamiyatlari to‘g‘risida. O‘R qonuni, 2001- yil 6- dekabr
5. Kichik va o‘rta tadbirkorlikni rivojlantirishni rag‘batlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida. C)‘R Prezidentining farmoni
6. Tadbirkorlik subyektlarini huquqiy himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. O‘R Prezidentining farmoni